

ÖZERKLİK KURAMI BAKIŞ AÇISINDAN ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARDA MOTİVASYON

H. Elif DAĞLIOĞLU*

Öz: Motivasyon enerji, irade, azim, aktivasyon ve niyet içeren bir kavram olmakla birlikte tanımlanması oldukça güçtür. Motivasyona ilişkin olarak günümüze kadar pek çok kuram ileri sürüldüyse de son yıllarda insanın gelişimini büyüme ve kendini gerçekleştirmeye doğru aktif bir eğilim olarak tanımlayan özerklik kuramı giderek ön plana çıkmaya başlamıştır. Çağımızda hala tam olarak tanımlanamayan üstün yeteneklilik açısından motivasyona bakıldığında üst düzey yeteneklere sahip çocukların temel özelliklerinden birisi olduğu görülmektedir. Bu durum; üstün yetenekli çocukların yaratıcılık, ileri yetenek gelişimi ve yüksek başarı gösterme özelliklerinin ortaya çıkmasında motivasyonun önemli bir role sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Motivasyon bağlamında üstün yetenekli çocukların tipik gelişim gösteren yaştlarından farklı özellikleri nedeniyle özellikle sosyal duygusal açıdan desteklenmeye; aileleri, öğretmenleri ve akranları tarafından benimsenmeye gereksinimleri vardır. Literatür taraması niteliğinde olan bu çalışmada özerklik kuramı çerçevesinde alanda yapılan araştırmalar incelenerek üstün yetenekli çocukların kendilerini gerçekleştirmek ve içsel motivasyonlarını arttırmak için evde ve okulda ihtiyaçlarının karşılanması; bu çocuklarla ilgili aile ve öğretmenlerin uzman kişilerce bilinçlendirilmeleri ve bu konuda kullanabilecekleri farklı strateji, yöntem ve teknikler konusunda bilgilendirilmeleri yönünde öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Üstün Yetenek, Motivasyon, Özerklik Kuramı

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitim Ana Bilim Dalı, ANKARA, edaglioglu1@gmail.com, ORCID NO: 0000 0002 7420 815X, Makale Geliş Kabul Ediliş Tarihi: 07.05.2018 – 08.08.2018.

MOTIVATION OF GIFTED CHILDREN FROM THE PERSPECTIVE OF THE SELF-DETERMINATION THEORY

H. Elif DAĞLIOĞLU*

Abstract:

Motivation is a difficult concept to define while it can be said that it incorporates energy, will, resolution, activation and intention. There have been several theories of motivation so far, however, the self-determination theory has stood out in recent years which define human development to be an active tendency towards, growing up and self-actualization. When we consider motivation from the giftedness perspective which is still to be fully defined at our age, we notice that motivation is one of the basic qualities of children with superior abilities. This arises from the fact that motivation plays an important role in revealing the qualities of gifted children including creativity, development of advance skills and high achievement. Within the context of motivation, gifted children need to be supported particularly in social-emotional aspect due to their different qualities compared to their peers with typical development. They also need to be embraced by their families, teachers and peers. This study, which is a literature review, examines the researches made in the field within the framework of the self-determination to meet the needs of the gifted children at home and at school in order to self-actualization and increase their internal motivation; suggestions have been made to educate parents and teachers about these children and to inform them about the different strategies, methods and techniques they can use in this subject.

Keywords: Gifted, Motivation, Self-Determination Theory

Giriş

Motivasyon kavramı basit bir kavram gibi görünmesine rağmen tanımlanması oldukça güçtür. Özüne bakıldığında motivasyon enerji, irade, azim, aktivasyon ve niyet içeren bir kavramdır. Aslında birçok çalışma, motivasyonun merak, ısrar, öğrenme ve performans gibi çeşitli çıktılarla ilişkili olduğunu göstermektedir (Deci ve Ryan, 1985; Ryan ve Deci, 2000).

* Assoc. Prof., Gazi University Faculty of Gazi Education, Preschool Department, ANKARA.

◆ H. Elif Dağlıoğlu

Motivasyon kavramı, insan davranışlarını tanımlamaya çalışan pek çok kuram tarafından açıklanmaya çalışılmıştır. Davranışçı kuramlarda motivasyon dışsal uyarıcı ve pekiştirici kavramlarıyla açıklanırken (Kürüm, 2007), bilişsel kuramlarda, bireyin bir davranışı sergileyip sergilemeyeceğine kendisinin karar vereceği belirtilerek seçme şansı üzerinde durulur (Williams ve Burden, 1999:119). Humanistik kuramcılar, insanların potansiyelini kullanabilmesi için doğuştan var olan bir ihtiyaç tarafından sürekli motive edildiklerini savunurlar (Woolfolk, 1998). Bu kuramda, insanlar maksimum potansiyellerine ulaşmak için çaba sarf ederler. Temel ihtiyaçlar hiyerarşisinde, daha yüksek bir motivasyon ve başarıya ulaşmak için bireylerin psikolojik ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanması önem kazanmaktadır (Erden ve Akman, 2011: 224).

Son yıllarda ön plana çıkan özerklik kuramına göre ise insanlar, meraklı ve kendi kendini motive eden varlıklardır. İnsanlar gerektiğinde faal ve yaratıcı olmalarının yanı sıra öğrenme çabası içindedirler, kendilerini geliştirmeye çalışırlar, yeni beceriler üzerinde uzmanlaşırlar ve sorumlulukları çerçevesinde yeteneklerini hayata geçirirler. Özerklik kuramında gelişim kendini gerçekleştirme eğilimi tarafından yönetilen doğal bir süreç olarak görülür. Ryan ve Deci (2002), kendini gerçekleştirmeye yönelik bir eğilimin insanları yeni zorluklar aramaya, ilgi alanlarını kullanmaya, yeteneklerini ifade etmeye bir başka deyişle “gerçek” kendileriyle uyum içinde yaşamaya ittiğini öne sürmektedir. İnsanları aktif, büyüme odaklı, bütüncü organizmalar olarak gören bu görüş birçok kuramcı tarafından psikanalitik, insanlı ve varoluşçu olarak ifade edilmektedir (Freud, 1927; Maslow, 1955; Rogers, 1963; White, 1963).

Deci ve Ryan (2002), kişinin potansiyelini başarılı bir şekilde gerçekleştirmesinin yalnızca bireylerin kendilerini, yaptıkları işte yetkin olan ve diğer insanlarla ayrılmaz biçimde bağlantılı olan özerk varlıklar olarak gördüklerinde mümkün olduğunu ileri sürer. Böylece özerklik kuramı; özerklik, yetkinlik ve bağlılık gereksinimleri olarak ifade edilen temel psikolojik gereksinimler kavramı üzerine odaklanır. Böylelikle bu gereksinimler, insanın kişisel motivasyon eğilimlerini teşvik eden veya engelleyen sosyal çevre özelliklerini organize etmenin ve tanımlamanın bir yolu olarak görülür. Sosyal çevre bu üç psikolojik gereksinimin karşılanmasını sağlarsa, bireyler yeteneklerini daha da geliştirmek için daha çok motive olacaktır. Tersine, sosyal çevre bu ihtiyaçlara karşı düşmanca yaklaşırsa, motive olamama ve geri çekilme ortaya çıkacaktır. Özerklik kuramı temel gereksinimlerin evrensel olduğunu savunur. Bu kurama göre temel gereksinimler daha sonra kültürel ya da gelişimsel olarak edinilmiş içsel insan gereksinimleridir. Bütün bu gereksinimlerde ve bunların yerine getirilme biçimlerinde farklılık olmasına rağmen her kültürlerde ve gelişim döneminde mevcuttur (Ryan ve Deci, 2002). Özetle, özerklik kuramcılarının insani gelişmeyi büyüme ve kendini gerçekleştirmeye doğru aktif bir eğilim olarak görmekte oldukları söylenebilir.

İnsanlar, kendilerini ya da diğer kişileri nasıl harekete geçirecekleri anlamına gelen motivasyonla yakından ilgilenirler. İnsanlar genellikle ödül sistemleri, not, değerlendirmeler ya da korkular gibi dış faktörler tarafından harekete geçirilirler. Ancak,

çoğunlukla da ilgileri, merakları ve sahip oldukları değişmez değerleri ile de motive olurlar. İnsanlar üzerinde etkisi bulunan dış faktörler, içsel motivasyon ve insan doğasından gelen ihtiyaçlar arasındaki karşılıklı etkileşim özerklik kuramının alanına girmektedir (Deci ve Ryan, 1985, 1991; Ryan, 1995). Ryan ve Deci (2000, 2015), özerklik kuramı çerçevesinde motivasyonu, içsel motivasyon ve motivasyonsuzluk olmak üzere iki uç nokta arasında ve dışsal motivasyonu göz önünde bulundurarak kavramsallaştırmıştır.

İçsel motivasyon, bir kişinin bir etkinliği ödül ya da kontrol olmaksızın gerçekleştirdiği durumlara işaret etmekte iken (McKinney, 2006; Reeve, 2002), dışsal motivasyon, kişinin kendiliğinden yapmayı istemediği işler konusunda, kendi dışındaki güçlerle ikna edilmesi anlamına gelmektedir (Ryan ve Connell, 1989; Vallerand, 1997). Motivasyonsuzluk ise harekette bulunma isteğinden yoksun olma durumudur. Bireyler çıktılar ve kendi davranışları arasında olumlu bir durum algılamadıklarında motivasyonsuz olurlar. Bir başka deyişle, ne içsel ne de dışsal olarak motive olmazlar (Ryan, 1995).

Motivasyonun Gelişimi

Özerklik kuramı perspektifini benimseyen araştırmacılar, ebeveynlerin çocuklarına çok küçük yaşlardan itibaren sağlayabilecekleri özerklik ve bağlılık desteğinin, bebeklerin keşif davranışlarının ve meraklarının gelişmesi için bir başlangıç noktası ve motivasyonun öncülleri olduğunu savunurlar (Grolnick, Ryan ve Deci, 1991; Ryan, Deci, Grolnick ve La Guardia, 2006). Çocuklarını büyütürken özerkliklerini ve inisiyatif almalarını destekleyen ve duygusal destek sağlayan, bakımlarına ve çocuklarının faaliyetlerine ilgi gösteren ideal ebeveynler, onların yetkinlik gelişimini teşvik eden en uygun zorlukları da sunuyorlar demektir (Deci, 1975; Harter, 1974). Ancak ebeveynler bu desteği sağlamada yetersiz kalsalar da veya çocukların psikolojik ihtiyaçlarını başka bir yerde yerine getirmeleri mümkün olsa da aile, her koşulda küçük çocukların yaşadığı en yakın ve istikrarlı ortamdır. Bu nedenle özerklik kuramı ebeveynlerin, okulun ve akranların en azından erken çocukluk döneminde, çocukların motivasyon gelişiminde büyük rol oynadığını öne sürmektedir (Ryan ve Deci, 2015).

Özerklik kuramının mantığını çocuklarda motivasyon gelişimine uygularken, insanların ilginç ve heyecan verici aktiviteleri gerçekleştirmek için içsel olarak motive olduklarını hatırlamak gerekir (Ryan ve Deci, 2000). Bu nedenle, çocukların kendilerine çekici gelmeyen bir şeyi yapmalarını sağlamak için özerklik, yetkinlik ve bağlılık sağlayan bir çevre yaratmak her zaman yeterli değildir. Ancak, belirli bir faaliyetin ebeveynler tarafından önerilmesi veya çocuğun okulda bir alanda iyi performans göstermesi gibi bir durum yaratılması gerekebilir. Temel psikolojik ihtiyaçların başarılı bir şekilde yerine getirilmesi, çocukların bu aktiviteyi kendi kendilerine kabul etmelerine yol açacaktır. Genel olarak, sosyalleşmenin hedefleri, çocukların aileleri ve içinde yaşadığı toplumun kültürüne özgü davranış ve tutumlara uyumlarını teşvik etmek

◆ H. Elif Dağlıoğlu

ve onların bu değerleri ve davranışları içselleştirmelerine yardımcı olmak yani, onları kendi kendilerine kabul etmelerine destek olmaktır. Özerklik kuramı, çocukların başlangıçta kendileri için dışsal olsa bile, buldukları çevrenin değerlerini ve davranışlarını kendi kendilerine kabul etmeye yönelik içsel bir eğilime sahip olduklarını ileri sürmektedir (Grolnick, Deci ve Ryan, 1997). Bununla birlikte, bu değerlerin ve davranışların başarılı bir şekilde içselleştirilmesi, çocukların ebeveynleri ve diğer sosyalleşme unsurları tarafından özerklik, yetkinlik ve bağlılık gereksinimlerinin karşılanmasına bağlıdır. Bu nedenle, çocukların buldukları ortamların değerlendirilmesi ve çocukların temel psikolojik ihtiyaçlarının ne ölçüde karşılandığının bilinmesi, çocukların tam olarak söz konusu değerler ve davranışları içselleştirmeyi, onaylamayı ve öz düzenlemeyi nasıl gerçekleştireceğini tahmin etmeyi kolaylaştırır (Grolnick ve Slowiaczek, 1994; Pomerantz, Grolnick ve Price, 2005).

Gelişimsel olarak motivasyon kavramı incelendiğinde çocuğun doğduğu andan itibaren çevresiyle etkileşime girerek yaşadığı dünyaya ilişkin bilgileri toplamaya başlamasıyla birlikte ortaya çıktığı söylenebilir. Bu durum çocuğun doğasında bulunan içten gelen motivasyon ile ilgilidir. İlk bir yaş içinde çocuklar çevrelerindeki olayları kontrol etmeye çalışırlar (Özbey ve Dağlıoğlu, 2017). Basit düzenekleri keşfetme çalışmaları, kapak açma kapama, sökme takma, iç içe geçen oyun materyalleri, yapbozlar, yuvarlama, itme, iterek çekerek yürüme vb. karmaşık manipülasyon gerektiren aktivitelerle birlikte, şarkılı oyunların ve hareketlerin tekrar edilmesi bu yaşlarda motivasyon gelişimi üzerinde önemli etkiye sahiptir (Mokrova, 2012). 2-3 yaşlar arasında çocuklarda kendini tanıma, değerlendirme ve takdir etme becerileri gelişmektedir. Aynı zamanda başarıya ulaşmak için bir davranış dizinini gerçekleştirmeye çalışırlar. Çocuklar ilgilendikleri konuda başarıya ulaşmaya çalışırken aynı zamanda sosyal açıdan da kabul görme isteklerini belli etmeye başlarlar. 3-5 yaş arası çocuklarda sosyal gelişim, sözel iletişim becerilerinin gelişmesi, sosyal problemlerini iletişim kurarak çözmeye çalışması, öz düzenlemenin sağlanmaya başlaması gibi noktalar ön plana çıkmaktadır. Bu dönemdeki çocuklar özerklik geliştirmek isterler ve özerklik gelişimi içsel motivasyonun gelişiminde önemli yere sahiptir (Carlton ve Winsler, 1998).

Ryan, Stiller ve Lynch (1994) içsel motivasyonu desteklenen çocukların kendilerine bakım veren kişilere ya da öğretmenlerine daha güvenli bağlandıklarını ve okula karşı olumlu davranışlar geliştirdiklerini ve bunun akademik başarılarına olumlu etkisinin bulunduğunu belirtmektedirler. Bu bağlamda çocuktaki içsel motivasyonun çocuğun kişilik gelişimini ve gelecekteki yaşam kalitesini şekillendirmede önemli bir faktör olduğunu söylemek mümkündür.

Bloom (1985), Csikszentmihalyi, Rathunde ve Whalen (1997) yetenek gelişiminde hem dışsal hem de içsel motivasyonun önemli rol oynadığını vurgulamışlardır. Bloom (1985) rekabetin motivasyonun temel unsurlarından biri olduğunu kabul etmektedir. Bu görüşe destek veren Udvari ve Schneider (2000), başarı için rekabeti, başkalarıyla

karşılaştırmanın bir performansın önemli olup olmadığına dair bir yargıya izin vermesinden dolayı gerekli gördüklerini belirtmişlerdir.

Genel olarak, içsel ve dışsal motivasyon bir değere sahiptir. Ancak içsel motivasyon dışsal motivasyona göre öğrenme sürecinde daha değerlidir ve bu durumun sağladığı avantajların Street (2001) gibi bazı araştırmacılar tarafından altı çizilmektedir. Lens ve Rand (2000) tarafından ortaya çıkan bu durum yaratıcılık, ileri yetenek gelişimi ve yüksek başarı özelliklerinin ortaya çıkmasının genel olarak motivasyona, özellikle de içsel motivasyona bağlı olduğu şeklinde özetlenmiştir.

Üstün Yeteneklilik

Üstün yeteneklilik, zekâya paralel olarak anlamı ve kapsamı çok tartışılan, hala tam olarak tanımlanamayan alanlardan biridir. Bununla birlikte üstün yeteneklilik alanında çeşitlilik çok fazladır. Üstün yetenekli bireylere evrensel olarak bütün kültürler, etnik ve sosyoekonomik gruplarda yaşayan insanlar arasında rastlanabilir. Ancak üstün yetenekliliğin nasıl kavramsallaştırılabileceği, tanımlanabileceği ve desteklenebileceği konusunda tartışmalar halen devam etmektedir (Ömeroğlu vd., 2017; Sternberg, 2007).

Geçmişten günümüze üstün yetenekliliği ortaya koyan zeki, akıllı, parlak, üstün zekâ, üstün yetenek, özel yetenek vb. gibi pek çok terim kullanılmıştır. Bunların içerisinde üstün zekâ ve yetenek en çok vurgulanan terimlerdir. Üstün zekâlılık daha çok zihinsel yönden öne çıkan yeteneklerle ilişkilendirilirken üstün yeteneklilik sanat, müzik spor gibi daha çok performans gerektiren sanatlara yönelik alanlarda öne çıkan yeteneklerdir. Ancak zekâ ve yeteneğin iç içe geçen kavramlar olduğu düşünülerek bütün bu bahsedilen yeteneklerin “**üstün yetenek**” terimi altında birleşebileceğini öne süren yaklaşımlar da mevcuttur. Nitekim Amerika’daki Ulusal Üstün Yetenekli Çocuklar Konseyi’nin (National Association For Gifted Children [NAGC]), 2011 yılında yaptığı tanıma bakıldığında üstün yetenekli bireyler, beklenenin üzerinde muhakeme ve öğrenme becerisi gösteren, bir veya birden fazla alanda akranları ile karşılaştırıldığında üst %10’luk düzeyde başarı/performans kaydeden bireyler olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu alan/alanlar, kendi sembol sistemi olan (matematik, müzik, dil gibi) bir alan ve/veya duyu motor beceri dizisi (boyama, dans, spor gibi) gerektiren alanlar olabilmektedir (NAGC, 2011). Bu bağlamda üstün yeteneklilik kavramına genel olarak bakıldığında yaşıtlarına göre belirlenen alanlarda ileri becerilere sahip olmanın ön plana çıktığı görülmektedir. Ancak günümüze kadar yapılan pek çok tanımda bu öne çıkan becerilerin yanı sıra **çeşitli** faktörlerin de üstün yetenekliliğin ortaya çıkmasında önemli payı olduğu görülmektedir. Bunlardan birisi de motivasyondur.

Motivasyonun başarıdaki önemli rolü, birçok modelde, üstün yeteneklilik kavramlarında ve tanımlarında belirtilmiştir. Örneğin, Renzulli’nin (1978) üçlü halka kuramında, üstün yeteneklilik modelinde görev yükümlülüğü özelliğinin ortalamanın üstünde yetenek ve yaratıcılık ile etkileşime girerek üstün yeteneklilik davranışlarını

◆ H. Elif Dağlıoğlu

ortaya çıkardığı belirtilmektedir (Borland ve Wright, 2000). Bu nedenle, üstün yeteneklilik davranışlarının başarılmasında temel bir unsur olarak görev yükümlülüğü/bağlılığı görülmektedir. Görev bağlılığı terimi, bazıları tarafından motivasyon terimiyle eşdeğer bir kavram olarak görülmektedir (Clinkenbeard, 1994; Lens ve Rand, 2000; Street, 2001). Renzulli'nin (1986) modelinde yakın zamanda yapılan bir değişiklik, görev yükümlülüğü, motivasyonun yapısal açıdan bir parçası olduğundan "motivasyon" terimiyle yer değiştirmiştir (Mönks ve Mason, 2000).

Gagne'nin (2004, 2009) ayrımsal üstün yetenek ve zekâ modelinde de, üstün zekâ ve üstün yeteneği birbirinden ayıran, üstün yeteneğin belirleyicileri ve bu belirleyicilerin üstün yeteneğin oluşumunda oynadıkları etkileşimsel rolleri ve üstün zekânın üstün yeteneğe dönüşümü açıklanmaya çalışılmıştır. Gagne motivasyonun, belirli bir yeteneğin ortaya çıkması için gerekli olan kapsamlı öğrenmede ve bunları uygulamaya geçirmede yardımcı olduğunu ve bu gelişimin önemli bir parçası olduğunu ileri sürmektedir.

Mümin Modeli'nde, Heller ve arkadaşları başarı motivasyonunu, kişiyle ilişkili yeteneklerden ve uzmanlaştığı performans alanlarından birini kullanan, bilişsel olmayan kişilik özelliği olarak kabul eder (Heller, Perleth, ve Lim, 2005; Perleth, Sierwald ve Heller, 1993). Feldhusen (Feldhusen, 2005; Feldhusen ve Hoover, 1986), üstün yetenekli çocukların potansiyelinin gelişimi ve beslenmesi için motivasyon, benlik kavramı ve başarı hedeflerinin önemi üzerinde durmaktadır. Gottfried ve meslektaşları ise (Gottfried ve Gottfried, 2004, 2009; Gottfried, Cook, Gottfried ve Morris, 2005) motivasyonu sadece üstün yeteneklilikle ilgili bir yapı olarak tanımlamakla kalmayıp, aynı zamanda motivasyonun üstün yeteneklilik alanlarından biri olarak kavramsallaştırılması gerektiğini ileri sürmüştür.

Yapılan özgün araştırma ve geriye dönük çalışmalar ile bazı ünlü ve seçkin insanlar üzerinde gerçekleştirilen araştırmalarda yüksek başarı düzeylerinde motivasyon ve azmin hayati rolü işaret edilmektedir (Roe, 1983; Howe, 1995). Bloom'un (1985) gibi geriye dönük çalışmalara ve araştırmalara ilişkin tartışmalarda Schneider (2000), bu çalışmaların çoğunun, motivasyon dahil olmak üzere bilişsel olmayan faktörlerin, olağanüstü performans için önkoşul olduğunu ileri sürmektedir. Bu görüşü yansıtan yetenekli gençlerle Csikszentmihalyi, Rathunde ve Whalen (1997)'un yaptığı araştırmada en iyi öğrenme ortamının bile öğrenme motivasyonu olmadıkça kullanılmadığı sonucuna varılırken, Sternberg (2000) okul başarısı için gerekli olan vazgeçilmez unsurun motivasyon olduğunu öne sürmektedir. Özetle, motivasyonun, yüksek performans ve başarı düzeyi için hayati bir faktör olduğu kabul edilebilir.

Üstün Yetenekli Çocuklarda Motivasyonu Etkileyen Bazı Faktörler

Üstün yetenekli çocukları diğerlerinden ayıran en temel özelliklerinden birkaçı yüksek performans, motivasyon ve yaratıcılıktır. Bununla birlikte özellikle erken çocukluk döneminde bu çocukların eş zamanlı olmayan gelişimleri en temel farklılıkla-

rından bir diğeridir. Morelock (1992), üstün yetenekli çocukların hem nicelik ve nitelik açısından normal gelişim standartlarından farklı deneyimler yaşamasını ve bilişsel gelişimlerinin diğer gelişim alanlarından daha hızlı ve erken gelişmesini “eşzamanlı olmayan gelişim” olarak ifade etmektedir. Üstün yetenekli çocukların eşzamanlı olmayan gelişim özellikleri nedeniyle gelişim alanları arasındaki eşgüdüm bozulmakta ve bu durum üstün yetenekli çocuklarda öfke nöbetleri, kızgınlık gibi birçok istenmeyen davranışa neden olmaktadır. Üstün yetenekli çocukların bu özellikleri nedeniyle özellikle sosyal duygusal gelişimleri başta olmak üzere tüm gelişim alanlarına özgü özelliklerin desteklenmesi ve aile, öğretmen ve akranları tarafından kabul edilip benimsenmeleri oldukça önemlidir (Ataman, 2003; Baysal Metin, Dağlıoğlu ve Saranlı, 2018; Çitil ve Ataman, 2018; Leana-Taşçılar, Özyaprak, Güçyeter, Kanlı ve Camcı Erdoğan, 2014; Mokrova, 2012; Saranlı, 2015; 2017; Tortop ve Eker, 2014).

Sosyal/duygusal faktörlerin rolü

Motivasyona etki eden duygusal durumlar, özellikle kaygı sonucunda ortaya çıkan stresi içerir. Düşük düzeyde bir kaygı öğrenmeye yardımcı olabilirken çok fazla kaygı tam ters etki yaratabilir (Fontana, 1981). Öğretmenin ve/veya ebeveynlerin beklentilerinin çok yüksek olduğu durumlarda kaygı oluşabilir ve bu durum başarısızlık korkusunu ortaya çıkarabilir (Csikszentmihali vd., 1997; Freeman, 1979, 1998; Peters, Grager-Loidl ve Supplee, 2000). Böylelikle kişide entellektüel risk almak için bir isteksizlik oluşabilir. Bir başka deyişle ebeveynlerin ve öğretmenlerin çok yüksek beklentileri, stres ve başarısızlık riskini arttırabilir (Lens ve Rand, 2000).

Üstün yetenekli olmanın sosyal gelişimi ve çevreye uyumu zorlaştırıcı ve engelleyici etkileri olduğunu yönünde bazı düşünceler ileri sürülmektedir (Baysal Metin, Dağlıoğlu ve Saranlı, 2018; Garland ve Ziegler, 1999; Tiesco, 1999). Bu görüşe göre, üstün yeteneğin oluşturduğu yüksek düzeydeki zihinsel potansiyel, sosyal ve duygusal ilgiler ve ihtiyaçlar, bu çocukların kendi yaşıtı olan normal gelişim gösteren çocuklarla birlikte çalışma, oyun oynama, iletişim kurma ve etkinliklere katılma olanağını güçleştirmektedir. Roedell (1984) sosyal uyumu güçleştiren en önemli sebebin üstün yetenekli çocukların çevrelerindeki akranlarıyla zihinsel yetenek ve duygusal olgunluk bakımından ortak yönlerinin çok az olması olduğunu vurgulamaktadır. Bununla birlikte bu çocukların depresyon, duygusal yoğunluk, aşırı duyarlılık, diğerlerinden farklı hissetme, mükemmeliyetçilik, sosyal izolasyon, sosyal beceri yetersizlikleri gibi özel yardıma ihtiyaç duyduklarını belirleyen çalışmalar da bulunmaktadır (Coleman ve Cross, 2001; Cross, 2001; Lovecky, 1992; Mendaglio, 2003; Moon, Kelly, ve Feldhusen, 1997; Neihart, Reis, Robinson ve Moon, 2002; Oğurlu ve Yaman, 2014).

Üstün yeteneklilik özellikle zihinsel yönden üstün yeteneklilik her zaman yaşıtları tarafından kabul edilir bir durum değildir. Tipik gelişim gösteren yaşıtlarından farklı özellikleri nedeniyle akranlarından ve çevredeki diğer kişilerden gelen olumsuz ya da düşmanca tutumlar, üstün yetenekli çocukların üstesinden gelmek zorunda oldukları

◆ H. Elif Dağlıoğlu

sıkıntı verici sosyal zorluklar, onları zorbalık için hedef haline getirebilir (Kerry, 1992). Bir gruba ait olma ve bir yere sahip olma duygusu, tüm insanlar için temel ihtiyaç olarak kabul edilir (Maslow, 1955). Üstün yetenekli çocukların yaşadıkları zorluklar göz önüne alındığında, bir gruba ait olma ve bir yere sahip olma duygusunun bu çocuklarda yoğunlaşması olasıdır ve aynı zamanda bu yaşananların motivasyonları üzerinde de olumsuz etkisi olabilir. Gomme (2000), üstün yetenekli çocuklar için ait olma ve iletişim kurma gereksiniminin yeteneklerini geliştirmeleri açısından büyük bir ihtiyaç olduğuna inanmaktadır. Üstün yetenekliler için akran ilişkileri ve sosyal kabul edilebilirlik, ergenlik döneminde arkadaşlık, arkadaş grubunun üstünlüğü ve önemi arttıkça bu ihtiyaç da belirgin bir biçimde artmaktadır (Mönks ve Van Boxtel, 1986). Üstün yetenekli çocuklar akranları tarafından kabul edilmediğinde, bilimsel başarı konusunda acı çekebilirler (Lens ve Rand, 2000). Üstün yetenekli çocuklar bu tür durumlarla karşılaştıklarında kasten yeteneklerini saklama ya da diğer akranları gibi davranma şeklinde kaçınma taktikleri kullanarak akran kabulünü kazanmak ya da sürdürmek için bilinçli olarak başarısız olabilirler (Kerry, 1992; Peters vd., 2000). Buna ilişkin olarak, üstün yetenekli çocuklar seçim yapma, akran kabulü veya akranlarıyla ilişki kurma ile yüksek başarı düzeyleri arasında denge kurmada zorluk yaşayabilirler (Coleman ve Cross, 2000; Gross, 1993; Peters vd., 2000).

İyi düzeyde iletişim becerilerine sahip olmak, özellikle olumsuz tepkilerin hedefi olan üstün yetenekli çocuklar için düşmanca tutumlarla baş etmeleri ve akranlarıyla iyi sosyal ilişkiler kurmaları konusunda onlara yardımcı olabilir. Ayrıca, akademik başarıya karşı çok olumlu bir yanıtın olduğu ve bunun diğer alanlarda elde edilen başarılarla birlikte tanındığı ve ödüllendirildiği bir etiğe sahip olan bir okul, olumsuz tutumların yüksek yeteneğe olan etkilerini azaltacak pek çok şey yapabilir. Bu nedenle, okulların üstün yetenekli olmayı/üst düzey başarı göstermeyi hem kabul eden hem de isteyen bir atmosfer yaratmaya çalışması önemli bir dönüm noktasıdır (Phillips ve Lindsay, 2006).

Genel olarak bakıldığında üstün yetenekli çocukların diğer yaşlılarından farklı olan üst düzey bilişsel özellikleri onları daha dirençli hale getirirken aynı zamanda bu farklı özellikleri onları sosyal ve duygusal açıdan savunmasız hale getirdiği söylenebilir (Çitil ve Ataman, 2018; Pfeiffer ve Stocking 2000; Webb, Amend, Webb, Goerss, Belian ve Olenchak, 2005).

Aile desteği

2006 yılında yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde "*Zekâ, yaratıcılık, sanat, spor, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda akranlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren birey*" şeklinde belirtilmektedir (MEB, 2006). Aynı yönetmeliğin 6. Maddesi'nin a bendinde "*Özel eğitime ihtiyacı olan tüm bireyler; eğitim ihtiyaçları, ilgi, yetenek ve yeterlilikleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.*" hükmü bulunmaktadır (MEB, 2006:28). Belirtilen bütün bu kanuni düzenlemeler

olağanüstü yetenekleri tam olarak geliştirmek için okullar tarafından normalde verilmeyen hizmet veya faaliyetlere ihtiyaç duyan çocukların eğitimsel gereksinimlerini karşılamak üzere devletin aldığı önlemleri açıklamaktadır. Üstün yetenekli çocukların gerek belirlenmesi gerekse yetenek ve potansiyelleri ölçüsünde eğitim almaları konusunda en büyük görevlerden biri aileye düşmektedir.

Birçok araştırmacı genel olarak ebeveyn desteğinin üstün yetenekli çocukların özellikle teşvik edilmesi ve ilerlemesi açısından evdeki arka planın çok önemli olduğunu belirtmektedir (Freeman, 2000; Howe, 1995; Radford, 1990). Bunun motivasyon açısından etkisi doğrudan ya da dolaylı olarak ifade edilebilir. Alanda yapılan araştırmalar, yetenek gelişiminin ilk yıllarında, evde ailelerin (Akkanat, Gökdere & Mutlu, 2015; Dağlıoğlu ve Alemdar, 2010; Eriş, Seyfi ve Hanoz, 2009; Hornby ve Lafaele, 2011; Jeynes 2005; Jolly ve Matthews, 2012; Kutlu, Gökdere ve Akkanat, 2015; Pomerantz, Moorman ve Litwack, 2007; Robinson, 1990; Robinson, Shore ve Enersen, 2014) ve okulda öğretmenlerin (Durlak, 2010; Gestwicki, 2016; Peyre, Ramus, Melchior, Forhan, Heude ve Gauvrit, 2016; Reynolds, Temple, Robertson ve Mann, 2001; Sutherland, 2006) sağladığı destekle en üst noktaya çıkarılabileceğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte çocukların öğrenmesinin desteklenmesinde kullanılan pekiştiricilerin motivasyon açısından önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda ebeveynler, öğretmenler ve akranlar tarafından tanınma, övgü ve desteğin çocuğa verilecek ödüller kapsamında ele alması gerektiği vurgulanmaktadır (Csikszentmihalyi vd., 1997). Ebeveynlerden ve öğretmenlerden gelen övgü, amaca yöneliktir ve çaba ile ilişkilendirilir, böylelikle motive edici olabilir (Hay, 1993).

Üstün yetenekli çocukların öğrenmesinde özerklik kuramının rolünü dikkate alarak, motivasyonlarının türlerini ve ebeveyn destek türlerini tanımlamak önemlidir. Çünkü üstün yetenekli çocukların eğitim, sosyal ve gelişimsel ihtiyaçları karşılanarak yetenekleri tanınmalı ve desteklenmelidir (Morawska ve Sanders, 2009); aksi halde, üstün yetenekli çocuklar depresyona girme, daha fazla ayrışma ve ihtiyaçları dikkate alınmazsa potansiyellerini kaybetme riski ile karşı karşıyadır (Morawska ve Sanders, 2005). Siegle ve McCoach'a (2005) göre pek çok yetenekli çocuk yeteneklerinin altında performans gösterir ve okulda başarıya ulaşmaya isteksizdirler. Bunun altında yatan nedenlerden bazıları yetersiz okul ortamı, kendileriyle ilgili tutumlar ve öz düzenleme eksikliğidir (Freeman, 2000).

Olszewski-Kubilius'un (2001) öne sürdüğü gibi, üstün yetenekli çocukların motivasyonları ebeveynlerinin dinamikleri, tutumları, davranışları ve ebeveynlik stillerinden etkilenir. Bu aile ortamı faktörü, yaratıcılığı ve entelektüel risk almayı beslemede önemli bir rol oynamaktadır. Yaratıcılık ve yetkinlik, üstün yetenekli çocukların bağımsız bir kimlik geliştirip kendi düşüncelerini ve fikirlerini özgürce iletebildikleri bir ortamda, evlerinde teşvik edilir (Olszewski-Kubilius, 2001).

Çocuklara yönelik ana bilgi kaynağı olan ebeveynler, yaşamaya ve öğrenmeye yönelik çocuklarının tutumlarını şekillendirirken, bunları anlamalarını ve farklı durum-

◆ H. Elif Dağlıoğlu

lara alışmalarını sağlamak için onları dış dünya ile tanıştırmalıdır (Afzal, Ali, Khan ve Hamid, 2010). Freeman (2000) yüksek düzey başarı üzerinde aile kültürü ve ebeveyn tutumlarının rolü üzerine yaptığı çalışmada, iyi ebeveynliğin çocukların davranışlarını besleyip geliştirebildiğini belirlemiştir. Freeman'a göre, ebeveynlerini tanıma, gülme ve çeşitli durumlarda göz kontağı kurma, ebeveynlerle oynanan küçük oyunlara katılma (çıkarılan sesleri tekrar etme, birisi konuşurken dinleme vb.), yaşanan duygusal durumlara ve sunulan uyarılara tepki verme gibi ebeveynler ve çocukları arasındaki erken etkileşim, duygusal özgürlük ve uygun uyarımlar belirli becerileri öğrenmek ve uygulamak için çocukların potansiyellerinin gelişmesini sağlar. Bununla birlikte ebeveyn stilleri ve destekleri ile çocukların başarıları arasında olumlu ilişkiler olduğunu ortaya koyan birçok araştırma bulunmaktadır (Garn, Matthews ve Jennifer, 2010; Grolnick ve Ryan, 1989; Grolnick, Ryan ve Deci, 1991).

Marzooghi, Sheikholeslami ve Shamshiri (2009) yaptıkları çalışmada, üstün yetenekli çocukların görev becerileri ve öğrenme yoluyla yetkinlik geliştirme yerine ileri yeteneklerini göstermek için yüksek notlar almak istediklerini bulmuştur. Üstün yetenekli olmayan çocuklarla karşılaştırıldığında üstün yetenekli çocukların, ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin beklentilerini karşılamak için performans hedefleri üzerinde çalıştıkları belirlenmiştir. Üstün yetenekli çocuklar yüksek motivasyona sahip olduklarından akademik başarılarının bir ölçüsü olarak yüksek notlar almaları beklenmektedir. Buna paralel olarak Chan (2000), ebeveynleri ve öğretmenlerinin algılarına dayanarak Hong Kong'daki Çinli üstün yetenekli çocukların davranış özelliklerini araştırmıştır. Sonuçlar, üstün yetenekli çocukların özellikleri arasında motivasyon ve liderliğin, yaratıcılıktan daha fazla algılandığını göstermiştir. Benzer olarak, üstün yetenekli çocukların akademik içsel motivasyonu, annelerinin içsel motivasyonu konusundaki teşviklerinden olumlu yönde etkilendiği belirlenmiştir (Gottfried, Fleming ve Gottfried, 1994).

Üstün yetenekli çocuklara aile desteği sağlama konusunda önemli değişkenlerden birisi de ebeveynlerin öğrenim düzeyidir. Ebeveyn eğitim düzeyi ile çocukların yerlilikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda, eğitilmiş ebeveynlerin, eğitimsiz ebeveynlere göre çocuklarının potansiyelini teşvik etmek için cesaret verici ortamlar hazırladıklarını ve farklı stratejiler ve araçlar kullandıklarını göstermiştir. Bir başka deyişle ebeveynlerin eğitim düzeyinin, üstün yetenekli çocukların gelişiminde önemli role sahip olduğu ortaya çıkmıştır (Garn vd., 2010; Fleith ve Guimaraes, 2006; Winner, 1996).

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak özerklik kuramına göre insanın gelişimi kendini gerçekleştirme eğilimi tarafından yönetilen doğal bir süreçtir. İnsanların kendilerini gerçekleştirme yolculuğunda öğrenme çabası içinde olmaları, kendilerini geliştirmeleri, yeni beceriler

öğrenmeleri, bu becerilerde uzmanlaşmaları ve yeteneklerini hayata geçirmeleri konusunda desteklenmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda insanlar özerklik, yetkinlik ve bağlılık gereksinimleri olarak ifade edilen temel psikolojik gereksinimleri ve kişisel motivasyon eğilimleri ve sosyal çevreleri tarafından desteklenen bir yaklaşım sergilediğinde daha çok motive olurlar.

Günümüze kadar her ne kadar tam olarak tanımlanamadıysa da, farklı gelişimsel özelliklere sahip yaşlıları ile karşılaştırıldığında belirgin düzeyde öne çıkan becerilere sahip üstün yetenekli çocukların bilişsel olmayan temel özelliklerinden birisinin de motivasyon olduğu görülmektedir. Bu bağlamda özerklik kuramının temel felsefesi olan insanın kendini gerçekleştirme eğilimi, üstün yetenekli çocuklar için de potansiyellerini en üst noktada ortaya koyma çabaları bakımından birbiri ile son derece ilişkilidir. Üstün yetenekli çocuklar diğer akranlarından farklı eşzamanlı olmayan gelişim, yüksek performans, yaratıcılık, yüksek başarı düzeyi gibi pek çok özelliğe sahiptirler. Bununla birlikte gelişimlerdeki bu dengesizlik onların depresyon, duygusal yoğunluk, aşırı duyarlılık, diğerlerinden farklı hissetme, mükemmeliyetçilik, sosyal izolasyon, sosyal beceri yetersizlikleri gibi problemler yaşamalarına da neden olabilmektedir. Bir başka deyişle üstün yetenekli çocukların diğer yaşlılarından öne çıkan ileri bilişsel özellikleri onları beslerken diğer yaşlılarından farklı sosyal duygusal özellikleri onları daha kırılgan hale getirmektedir. Bu durum onları diğer yaşlıları ve çevrelerindeki insanlar tarafından dışlanmasına neden olabilmektedir. Üstün yetenekli çocukların bir gruba ait olma ve iletişim kurma gereksiniminin yeteneklerini geliştirmeleri açısından son derece önemli olduğu düşünüldüğünde bu durumun onların motivasyonlarına da olumsuz etki edeceği olasıdır. Bu nedenle üstün yetenekli çocukların potansiyellerini en üst düzeyde gerçekleştirebilmeleri için özellikle sosyal duygusal açıdan desteklenmeye ve öncelikle aileleri, akranları ve öğretmenleri tarafından tanınıp kabul edilmeye ihtiyaçları vardır. Üstün yetenekli çocuklar ihtiyaç duydukları desteği alamadıklarında aşırı korku ve kaygı geliştirme, düşük başarı, depresyona girme, daha fazla ayrışma ve sonunda potansiyellerini kaybetme riski ile karşı karşıyadırlar. Türkiye’de doğrudan konuyla ilgili bir araştırma olmaması nedeniyle bu çalışmada özerklik kuramı çerçevesinde üstün yetenekli çocukların motivasyonlarının desteklenmesine ilişkin alanda yapılan araştırmalar ele alınmaya çalışılmış ve sonuçta aşağıdaki öneriler sunulmuştur;

- Üstün yetenekli çocukların kendilerini gerçekleştirmeleri için öncelikle bu çocukların evde ve okulda gelişimsel ve eğitimsel ihtiyaçlarının zamanında, yerinde ve yeterince karşılanması için bu çocukların özellikleri, nasıl yaklaşılması gerektiği, karşılaşılabilecek sorunlar hakkında aile ve öğretmenlerin uzman kişilerce bilinçlendirilmeleri ve bu konuda kullanabilecekleri farklı strateji, yöntem ve teknikler konusunda bilgilendirilmeleri sağlanabilir.

- Üstün yetenekli çocukların içsel motivasyonlarını arttırmak için özellikle öğretmenler tarafından farklı özelliklere sahip çocuklar çeşitli etkinliklerle bir araya getirebilir.

◆ H. Elif Dağlıoğlu

- Gerek üstün yetenekli gerekse tipik gelişim gösteren çocukların motivasyon gelişimleri ile ilgili araştırmalar planlanabilir.
- Üstün yetenekli çocukların aile desteği ve sosyal duygusal açıdan desteklenmesinin yanı sıra motivasyon gelişimini farklı kuramları temel alarak etkileyen diğer faktörler araştırılabilir.
- Üstün yetenekli çocukların tanınması ve eğitiminde en önemli paydaşlardan ikisi olan öğretmen ve aileler için üstün yeteneklilik konusunda bilgilendirici eğitimler, kitaplar ve broşürler alan uzmanları tarafından hazırlanabilir.
- Üstün yetenekli çocukların evde ve okulda öğrenmeye ilişkin motivasyonlarını arttıracak ortamların hazırlanmasına ilişkin araştırmalar yapılabilir.
- Çocukların motivasyonlarını ölçmek üzere kültürümüze özgü bir ölçme aracı alandaki uzmanlarca geliştirilebilir.

Kaynakça

- AFZAL, H., ALİ, I., KHAN, M. A. & HAMİD, K. (2010) 'A study of university students' motivation and its relationship with their academic performance.' *International Journal of Business and Management*, 5, 80-8.
- AKKANAT, N., GÖKDERE, M. VE MUTLU, Ç. (2015). Gifted Children's Parent's Involvement Level And Their Attitude Towards Regular School. **Multidisciplinary Academic Conference on Education, Teaching and E-Learning**, 1(1), 1-11. Prag
- AL-DHAMIT, Y. & KREISHAN, L. (2016). "Gifted students' intrinsic and extrinsic motivations and parental influence on their motivation: from the self-determination theory perspective." *Journal of Research in Special Educational Needs* 16(1)13-23.
- ATAMAN, A. (2003). Üstün Zekalılar ve Üstün Yetenekliler, A. Ataman (Ed.) *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, Ankara: Gündüz Eğitim.
- BAYSAL METİN, N., DAĞLIOĞLU, H.E. VE SARANLI, A.G. (2018). Çocuk Gelişimi Bakış Açısıyla Üstün Yetenekli Çocuklar. Ankara: Hedef
- BLOOM, B. S. (1985) **Developing talent in young people**. New York: Ballantine.
- BORLAND, J. H. & WRIGHT, L. (2000) Identifying and educating poor and under-represented gifted students, in: K. A. Heller, F. J. Mo'nks, R. J. Sternberg & R. F. Subotnik (Eds) **International handbook of giftedness and talent** (pp: 587-594). Oxford: Elsevier Science
- CARLTON, M. P., & WINSLER, A. (1998). "Fostering intrinsic motivation in early childhood classrooms." *Early Childhood Education Journal*, 25(3), 159-166.
- CHAN, D. W. (2000) 'Exploring identification procedures of gifted students by teacher ratings parent ratings, and student self-reports in Hong Kong.' *High Ability Studies*, 11,69-82.

- CLINKENBEARD, P. (1994) Motivation and highly able students: resolving paradoxes, in: J. B. Hansen & S. M. Hoover (Eds) **Talent development: theories and practice** (pp:187–202). Dubuque: Kendall/Hunt.
- COLEMAN, L. J. & CROSS, T. L. (2000) Social–emotional development and the personal experience of giftedness, in: K. A. Heller, F. J. Moñks, R. J. Sternberg & R. F. Subotnik (Eds). **International handbook of giftedness and talent**(pp:203–212). Oxford: Elsevier Science.
- COLEMAN, L. J. & CROSS, T. L. (2001). **Schooling the Gifted**, Knoxville, TN: Addison-Wesley.
- CROSS, T.L. (2001). “Social/Emotional needs: Gifted children and Erikson’s Theory of psychosocial”. *Gifted Child Today* 24(1), 54-55.
- CSÍKSZENTMIHALYI, M. R., RATHUNDE, K. & WHALEN, S. (1997). **Talented teenagers – the roots of success and failure**. Cambridge: Cambridge University.
- ÇİTİL, M. VE ATAMAN, A. (2018). “İlköğretim Çağındaki Üstün Yetenekli Öğrencilerin Davranışsal Özelliklerinin Eğitim Ortamlarına Yansımaları ve Ortaya Çıkabilecek Sorunlar”. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1),185-231.
- DAĞLIOĞLU, H. E. VE ALEMDAR, M. (2010). “Üstün yetenekli bir çocuğun ebeveyni olmak”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18, 849-860.
- DECI E. L. & RYAN, R. M. (1985). **Intrinsic motivation and self-determination of human behavior**. New York: Plenum.
- DECI, E. L. & RYAN, R. M. (2002). **Handbook of self-determination research**. Rochester, NY: University of Rochester.
- DECI, E. L. & RYAN, R.M. (1991). A motivational approach to self: integration in personality. **Nebraska symposium on motivation. Perspectives on Motivation**, edited by R. Dienstbier. (pp.237-288). Lincoln, NE: University of Nebraska.
- DECI, E. L. (1975). **Intrinsic motivation**. New York: Plenum.
- DURLAK, J. (2010). “The importance of doing well in whatever you do: A commentary on the special section, Implementation research in early childhood education”. *Early Childhood Research Quarterly*, 25(3), 348-357.
- ERDEN, M. & AKMAN, Y.(2011). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Arkadaş.
- ERİŞ, B., SEYFİ, R., & HANOZ, S. (2009). “Perceptions of parents with gifted children about gifted education in Turkey”. *Gifted and Talented International*, 23(1) 55-65.
- FELDHUSEN, J. F. (2005). Giftedness, talent, expertise, and creative achievement. In R.J. Sternberg & J.E. Davidson (Eds.) **Conception of giftedness** (vol:2 pp:64-79). New York: Cambridge University.
- FELDHUSEN, J. F. VE HOOVER, S.M. (1986). “A conception of giftedness: Intelligence, self-concept and motivation.” *Rooper Review*,8(3),140-143.
- FLEITH, D. S. & GUIMARAES, T. G. (2006). ‘Psychoeducational service for parents of gifted and talented students: a Brazilian experience.’ *Gifted Education International*, 20, 63–8.

◆ H. Elif Dağlıoğlu

- FONTANA, D. (1981). **Psychology for teachers**. London: The British Psychological Society and Macmillan.
- FREEMAN, J. (1979). **Gifted children**. Lancaster: MTP.
- FREEMAN, J. (1998). **Educating the very able: current international research**. London: The Stationery.
- FREEMAN, J. (2000). Families: the essential context for gifts and talents, in: K. A. Heller, F. J. Mönks, R. J. Sternberg & R. F. Subotnik (Eds) **International handbook of giftedness and talent** (pp:573–586). Oxford: Elsevier Science.
- FREUD, S. (1927). **The ego and the id**. London: Institute for Psychoanalysis and Hogarth.
- GAGNÉ, F. (2004). "Transforming gifts into talents: The DMGT as a developmental theory". *High Ability Studies*, 15, 119-147 (doi:10.1080/1359813042000314682).
- GAGNÉ, F. (2009). Building gifts into talents: Detailed overview of the DMGT 2.0. In B. MacFarlane & T. Stambaugh (Eds.), **Leading change in gifted education: The festschrift of Dr. Joyce VanTassel-Baska** (pp. 61-80). Waco, TX: Prufrock.
- GARLAND, A. F.VE ZIEGLER, E. (1999). "Emotional and behavioral problems among highly intellectually gifted youth". *Roeper Review*, 22(1),41-44.
- GARN, A. C., MATTHEWS, M. S. & JENNIFER, L. J. (2010). 'Parental influence on the academic motivation of gifted students: a self-determination theory perspective.' *Gifted Child Quarterly*, 54,263–72.
- GESTWICKI, C. (2016). **Developmentally appropriate practice: Curriculum and development in early education** (6th ed.). Cengage Learning.
- GOMME, S. (2000) The role of the family, in: M. J. Stopper (Ed.) **Meeting the social and emotional needs of gifted and talented children**(pp:50–64). London: David Fulton.
- GOTTFRIED, A. E., & GOTTFRIED, A. W. (2009). Development of gifted motivation from childhood through young adulthood: Longitudinal research and implications for gifted assessment and education. In L. Shavinina (Ed.), **International handbook of giftedness and talent** (pp. 617–631). New York, NY: Springer Science.
- GOTTFRIED, A. E., FLEMING, J. S. & GOTTFRIED, A. W. (1994). 'Role of parental motivational practices in children's academic intrinsic motivation and achievement.' *Journal of Educational Psychology*, 86,104–13.
- GOTTFRIED, A.E. VE GOTTFRIED, A.W. (2004). "Toward the development of a coceptualization of gifted motivation." *Gifted Child Quarterly*, 48(2)121-132
- GOTTFRIED, A.W., COOK, C.R. GOTTFRIED, A.E. & MORRIS, P.E.(2005). "Educational characteristic of adolescents with gifted academic intrinsic motivation: A longitudinal investigation from school entry through early adulthood." *Gifted Child Quarterly*, 49(2)172-186.
- GROLNICK, W. S. & RYAN, R., M. (1989). "Parent styles associated with children's selfregulation and competence in school." *Journal of Educational Psychology*, 81, 143-154.

- GROLNICK, W. S. & SLOWIACZEK, M. L. (1994). "Parent's involvement in children's schooling: A multidimensional conceptualization and motivational model." *Child Development*, 65, 237-252.
- GROLNICK, W. S., DECI, E. L., & RYAN, R. M. (1997). Internalization within the family: The self-determination theory perspective. In J. E. Grusec & L. Kuczynski (Eds.), **Parenting and children's internalization of values: A handbook of contemporary theory** (pp 135-161). Hoboken, NJ: Wiley.
- GROLNICK, W. S., RYAN, R. M., & DECI, E. L. (1991). "The inner resources for school achievement: Motivational mediators of children's perceptions of their parents." *Journal of Educational Psychology*, 83, 508-517.
- GROSS, M. U. M. (1993). **Exceptionally gifted children**. London: Routledge.
- HARTER, S (1974). "Pleasure derived by children from cognitive challenges and mastery." *Child Development*, 45, 661-669.
- HAY, I. (1993). "Motivation, self-perception and gifted students" *Gifted Education International*, 9(1), 16-21.
- HELLER, K.A., PERLETH, C. & LIM, T.K. (2005). The Munich Model of Giftedness designed to identify and promote gifted students. In R.J. Sternberg & J. E. Davidson (Eds.) **Conception of giftedness**. New York: Cambridge University.
- HORNBY, G., & LAFAELE, R. (2011). "Barriers to parental involvement in education: An explanatory model." *Educational Review*, 63(1) 37-52.
- HOWE, M. (1995). What can we learn from the lives of geniuses? in: J. Freeman, P. Span & H. Wagner (Eds) **Actualizing talent: a lifelong challenge** (pp:33-41). London: Cassell.
- JEYNES, W.H. (2005). "A meta-analysis of the relation of parental involvement to urban elementary school student academic achievement". *Urban Education*, 40,(3), 237-69.
- JOLLY, J. L. & MATTHEWS, M. S. (2012). "A critique of the literature on parenting gifted learners", *Journal for the Education of the Gifted*, 35 (3), 259-290.
- KERRY, T. (1992). Judging and handling ability in classrooms: do circumstances alter cases?, in: L. Jones (Ed.) **Curriculum for able children** (pp:7-26). London: Middlesex University.
- KUTLU, Ç., GÖKDERE, M. VE AKKANAT, N. (2015). Turkish gifted children's parents' involvement. **Multidisciplinary Academic Conference on Education, Teaching and E-learning** 1(1), 1-10. Prag
- KÜRÜM, E. Y. (2007). **The Effect of Motivational Factors on the Foreign Language Achievement of Students** in University Education. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- LEANA-TAŞÇILAR, M. Z., ÖZYAPRAK, M., GÜÇYETER, Ş., KANLİ, E., ve CAMCI-ERDOĞAN, S. (2014). "Üstün Zekâlı Ve Yetenekli Çocuklarda Mükemmeliyetçiliğin Değerlendirilmesi". *Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11-1 (21), 31-45.

◆ H. Elif Dağlıoğlu

- LENS, W. & RAND, P. (2000). Motivation and cognition: their role in the development of giftedness, in: K. A. Heller, F. J. Mo'nks, R. J. Sternberg & R. F. Subotnik (Eds) **International handbook of giftedness and talent**. (pp:193–202). Oxford: Elsevier Science.
- LEYDEN, S. (1985) Helping the child of exceptional ability. Kent: Croom Helm.
- LOVECKY, D. V. (1993). The quest for meaning: Counseling issues with gifted children and adolescents. In L. K. Silverman (Ed.), **Counseling the gifted and talented** (pp. 29-50). Denver: Love Publishing.
- MARZOOGHI, R., SHEIKHOLESAMI, R. & SHAMSHIRI, B. (2009). 'Comparing achievement goal orientations of Iranian gifted and nongifted schoolchildren.' *Journal of Applied Sciences*, 9, 1990–1993.
- MASLOW, A. H. (1955). Deficiency motivation and growth motivation. In M. R. Jones (Ed.), **Nebraska symposium on motivation**, (Vol. 3, pp. 1-30). Lincoln, NE: University of Nebraska Press.
- MCKINNEY, K. (2006). Encouraging Students' Intrinsic Motivation. Retrieved July 25, 2006, from <http://www.cat.ilstu.edu/additional/tips/intMotiv.php>
- MENDAGLİO, S. (2003). "Heightened Multifaceted Sensitivity of Gifted Students: Implications for Counseling". *Journal of Secondary Gifted Education*, 14(2), 72-82.
- MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI (MEB) (2006). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MOKROVA, I. (2012). **Motivation At Preschool Age And Subsequent School Success: Role of Supportive Parenting and child temperament**. Doktora tezi the Faculty of the Graduate School at The University of North Carolina.
- MOON S. M., KELLY K. R. & FELDHUSEN J. F. (1997). "Specialized counseling services for gifted youth and their families: A needs assessment" *Gifted Child Quarterly*, 41, 16-25.
- MORAWSKA, A. & SANDERS, M. R. (2009). 'Parenting gifted and talented children: conceptual and empirical foundations.' *Gifted Child Quarterly*, 53, 163–73.
- MORELOCK, M. (1992). "Giftedness: The view from within" *Understanding Our Gifted* 4 (3), 1, 11-15.
- MÖNKS, F. J. & MASON, E. J. (2000) Developmental psychology and giftedness: theories and research, in: K. A. Heller, F. J. Mo'nks, R. J. Sternberg & R. F. Subotnik (Eds) **International handbook of giftedness and talent**. (pp:587–594). Oxford: Elsevier Science.
- MÖNKS, F. J. & VAN BOXTEL H., W. (1986) Gifted adolescents: a developmental perspective, in: J. Freeman (Ed.) **The psychology of gifted children: perspectives on development and education** (pp:275–296). Chichester: John Wiley.
- NATIONAL ASSOCIATION FOR GIFTED CHILDREN (NAGC) (2011). **State of the States in Gifted Education: National Policy and Practice Data 2010-2011**. Washington, DC: National Association for Gifted Children.

- NEIHART, M., REİS, S. M., ROBINSON, N. M., & MOON, S. M. (2002). **The social and emotional development of gifted children: What do we know?** Waco, TX: Prufrock.
- OĞURLU, Ü. VE YAMAN, Y. (2014). "Ebeveynlerin üstün zekâlı ve yetenekli çocuklarıyla ilgili rehberlik ihtiyaçları". *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 3(2), 81-94.
- OLSZEWSKI-KUBILIUS, P. (2001) 'Parenting practices that promote talent development, creativity, and optimal adjustment.' In M. Neihart, S. Reis, N. Robinson & S. Moon (eds), **The Social and Emotional Development of Gifted Children: What do We Know?** (pp. 205–12). Washington: Prufrock.
- ÖMEROĞLU, E., SARIKAYA, R., DAĞLIOĞLU, H.E., KILIÇ ÇAKMAK, E., KARATAŞ, S., SARICI BULUT, S., ŞAHİN M.G., SABANCI, O., KUKUL V., TURUPCU DOĞAN A., BASİT, O. (2017). "The Terms Used in Gifted and Talented Education in Turkey, Relevant Legal Framework and Educational Practices". *International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE)*, 9(1), 1-16.
- ÖZBEY, S. VE DAĞLIOĞLU, H.E. (2017). Adaptation Study of The Motivation Scale for The Preschool Children (DMQ18). *International Journal of Academic Research* 4, 2 (1)1-8. Kaydedilirken hatTekrar denensin mi?
- PERLETH, C., SIERWALD, W. & HELLER, K.A. (1993). "Selected results of the Munich longitudinal study of giftedness: The multidimensional/typological giftedness model". *Rooper Review*, 15(3)149-155.
- PETERS, W. A. M., GRAGER-LOIDL, H. & SUPPLEE, P. (2000) Underachievement in gifted children and adolescents: theory and practice, in: K. A. Heller, F. J. Mo'nks, R. J. Sternberg & R. F. Subotnik (Eds) **International handbook of giftedness and talent**. (pp:609–620). Oxford: Elsevier Science.
- PEYRE, H., RAMUS, F., MELCHIOR, M., FORHAN, A. , HEUDE, B. & GAUVRIT, N. (2016). Emotional, behavioral and social difficulties among high-IQ children during the preschool period: Results of the EDEN mother-child cohort. *Personality and Individual Differences*, 94, 366-371.
- PFEIFFER, S. I., & STOCKING, V. B. (2000). "Vulnerabilities of academically gifted students". *Special Services in the Schools*, 16(1-2), 83–93.
- PHILLIPS, N. & LINDSAY, G. (2006). "Motivation in gifted students". *High Ability Studies*, 17 (1)57–73.
- POMERANTZ, E. M., GROLNICK, W. S., & PRICE, C. E. (2005). The role of parents in how children approach achievement. In A. Elliot & C. Dweck (Eds.), **Handbook of competence and motivation** (pp. 259-278). New York: Guilford Press.
- POMERANTZ, E.M., E.A. MOORMAN, AND S.D. LITWACK (2007). "The how, whom and why of parents' involvement in children's academic lives: More is not always better." *Review of Educational Research*, 77(3), 373–410.
- RADFORD, J. (1990). **Child prodigies and exceptional early achievers**. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf.

◆ H. Elif Dağlıoğlu

- REEVE, J. (2002). "Self-Determination Theory Applied to Educational Settings". In E. L. Deci & R. M. Ryan (Eds.). **Handbook of Self-Determination Research** (pp. 183–203). New York: University of Rochester.
- RENZULLI, J. S. (1986) The three ring conception of giftedness: a developmental model of creative productivity, in: R. J. Sternberg & J. E. Davidson (Eds) **Conceptions of giftedness**. (pp.53–92). New York: Cambridge University.
- RENZULLI, J.S. (1978). "What makes giftedness: re-examining a definition". *Phi Delta Kappan*, 60, 180-184.
- REYNOLDS, A. J., TEMPLE, J., ROBERTSON, D., & MANN, E. (2001). "Long-term effects of an early childhood intervention on educational achievement and juvenile arrest: A 15-year followup of low-income children in public schools." *Journal of the American Medical Association*, 285, 2339-2346.
- ROBINSON, A., SHORE, B. M. & ENERSEN, D. L. (2014). *Üstün zekalılar eğitiminde en iyi uygulamalar* (Çev.Ed. Hüseyin Ogurlu, Fatih Kaya), Ankara: Nobel.
- ROBINSON, N. M. (1990). **Parents and the development and education of gifted students, Fundamentals of gifted education considering multiple perspectives** (Ed. Carolyn M. Callahan, Holly L. Hertberg-Davis, UK: Routledge.
- ROE, A. (1983). Early background of eminent scientists, in: R. S. Albert (Ed.) **Genius and eminence: the psychology of creativity and exceptional achievement**. (pp.170–181). Oxford: Pergamon.
- ROEDEL, W. (1984). "Vulnerabilities of the Gifted Children". *Roeper Review*, 6(3), 127-130.
- ROGERS, C. (1963). The actualizing tendency in relation to "motives" and to consciousness. In M/ R. Jones (Ed.), **Nebraska symposium on motivation** (pp.11,1-24). Lincoln, NE: University of Nebraska.
- RYAN R. M. & DECI, E. L. (2000). "Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and well-being." *American Psychologist*, 55, 68-78.
- RYAN, R. M. & DECI, E. L. (2002). An overview of self-determination theory: An organismic dialectical perspective. In E. L. Deci & R. M. Ryan (Eds.), **Handbook of self-determination research** (pp. 3-33). Rochester, NY: University of Rochester
- RYAN, R. M. (1995). "Psychological needs and the facilitation of integrative processes". *Journal of Personality*, 63: 397-427.
- RYAN, R. M., & CONNELL, J. P. (1989). "Perceived locus of causality and internalization". *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 749-761.
- RYAN, R. M., & DECI, E. L. (2015). "Toward a social psychology of assimilation: self-determination theory in cognitive development and education," in B. W. Sokol, F. M. E. Grouzet, and U. Muller (Eds.) **SelfRegulation and Autonomy: Social and Developmental Dimensions of Human Conduct** (pp.191–207).New York: Cambridge University.

- RYAN, R. M., DECI, E. L., GROLNICK, W. S., & LA GUARDIA, J. G. (2006). The significance of autonomy and autonomy support in psychological development of psychopathology. In D. Cicchetti & D. J. Cohen, (Eds.), **Developmental psychopathology** (2nd ed., Vol. 1, pp. 795-849). New York: Wiley.
- RYAN, R. M., STILLER, J., & LYNCH, J. H. (1994). "Representations of relationships to teachers, parents, and friends as predictors of academic motivation and self-esteem". *Journal of Early Adolescence*, 14, 226-
- SARANLI, A. G. (2015). "Üstün Yetenekli Okul Öncesi Çocuklarına Yönelik Bir Erken Müdahale Yöntemi Uygulaması: Erken Zenginleştirme" II. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- SARANLI, A. G. (2017). "Eş Zamanlı Olmayan Gelişimin Üstün Yetenekli Çocuklardaki Gelişimi Üzerine bir Vaka İncelemesi." *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*18 (1), 1-20.
- SCHNEIDER, W. (2000). Giftedness, expertise and (exceptional) performance: a developmental perspective, in: K. A. Heller, F. J. Mo'nks, R. J. Sternberg & R. F. Subotnik (Eds) **International handbook of giftedness and talent** (pp: 165-178). Oxford: Elsevier Science.
- SIEGLE, D. & MCCOACH, D. B. (2005). 'Making difference: motivating gifted students who are not achieving.' *Teaching Exceptional Children*, 38 (1), 22-7.
- STERNBERG, R. J. (2000). Giftedness as developing expertise, in: K. A. Heller, F. J. Mo'nks, R. J. Sternberg & R. F. Subotnik (Eds) **International handbook of giftedness and talent** (pp:55-66). Oxford: Elsevier Science.
- STERNBERG, R. J. (2007). "Finding students who are wise, practical, and creative". *The Chronicle of Higher Education*, 53(44), 11.
- STREET, P. (2001). "The role of motivation to the academic achievement of gifted secondary students", *Gifted Educational International*, 15(2), 164-177.
- SUTHERLAND, M. J. (2006). The early years setting-an inclusive framework. Chris M. M. Smith (Ed.), **Including the gifted and talented- Making inclusion work for more gifted and able learners** içinde (s. 56-68). London: Routledge.
- TIESCO, C. (1999). Meeting The Socio- Emotional Needs of Talented Teens. *Gifted Child Today Magazine*, 22(3), 38-43.
- TORTOP, H. S., ve EKER, C. (2014). "Üstün Yetenekliler Eğitim Programlarında Öz-Düzenlemeli Öğrenme Neden Yer Almalıdır?" *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 23-41.
- UDVARİ, S. J. & SCHNEIDER, B. H. (2000). "Motivation and achievement: competition and the adjustment of gifted children: a matter of motivation," *Roeper Review*, 22(4), 212-216.
- VALLERAND, R. J. (1997). Toward a hierarchical model of intrinsic and extrinsic motivation. In M. P. Zanna (Ed.), **Advances in experimental social psychology** (Vol. 29, pp. 271-360). San Diego, CA: Academic.

◆ H. Elif Dağlıoğlu

WEBB, J. T., AMEND, E. R., WEBB, N. E., GOERSS, J., BELJAN, P., & OLENCHAK, F. R. (2005). Misdiagnosis and dual diagnoses of gifted children and adults: ADHD, Bipolar, OCD, Asperger's, Depression, and other disorders. Scottsdale, AZ: Great Potential Press.

WHITE, R. W. (1963). **Ego and reality in psychoanalytic theory**. New York: International Universities.

WHYBRA, J. (1992). "Exceptionally able children: a whole school approach." *Gifted Education International*, 8(2), 86-91.

WILLIAMS, M. VE R. L. BURDEN (1999). **Psychology for Language Teachers**. Edition, Cambridge: Cambridge University.

WINNER, E. (1996). **Gifted Children Myths and Realities**. New York: Basic.

WOOLFOLK, A. E. (1998). **Educational Psychology**. Boston: Allyn&Bacon.

